

Abonnement pour un an

250 piastres

Adresse:

Idjtihad Constantinople

Téléph: St. 865

XIX me ANNÉE

1 Oct. : 1923 — No. 158

اجتهاد

حياتی، فلسفی، اجتماعی فکر غزته سی

أبوئمان: سنه لکي [٢٤٠٠]

داخل ایچون ٢ خارج ایچون

٢ بیق لیرادره

اداره خانه سی

جفال اوغلانده « اجتهاد نهوی »

تلفون: استانبول ٨٦٥

«اون طقوزنجی سنه تأسیسیه»

نومرو ١٥٨، ١ تشرین اول ١٩٢٣

شو کونکی حالمزک سبیلری

روسیه مسلمان قارده-شیریمزک مشهور عالمزندن موسی جازاله افندی بیکیفیک ۱۹۱۲ سنه-سندھ شمال تورکجه-سیله (قازان) ده نشر ایدلمش اولان (اوزون کونلرده روزه) عنوانی کتابنده (شو کونکی حالمزک سبیلری) سرلوحه لی بحثی استانبول تورکجه-سنه چویروب آشاغی به نقل ایتدک. المزدکدکجه استادک ادبی، علمی و دینی قلمیله یازلمش کرک (اوزون کونلرده روزه)، (بیوک موضوعده اوفاق فکرلر) نده کی و کرکسه بر بردن قیمتی دیگر مطبوع آئارنده کی جانی یازلربی قارئلرمنه عرض ایده جکز. موسی جازاله افندی کی قیمته-دار بر عالمک (اجتهاد) ستونلرینه نقل ایدیلجک یازلربی قارئلرمنک بیوک بر ذوق واستفاده ایله اوقویه-جقلمینه شبهه یوقدو.

و.ه.ه

درویش روحانیلر، قلندر استاذلر انده تربیه ایدیله-
کلمکده اولان ملت چو جو قلمزنده اک نقصان جهت :
امل یوقلنی، همت دونلنی، روحسزلق، اقدام کلمکی
جهتلیدر.

امل بیوکلمکی : خیالپرورلک دکلر، مغروریت
دکلر. ایکی آراده نهایی یوق تفاوت وارد.

صوک عصرلرده : ۱ - زاهد فقیهلرک، ۲ - جاهل
مفسرلرک، ۳ - غافل محدثلرک، ۴ - آلدایچی واعظلرک،
۵ - مکار مداحلرک، ۶ - صایلیق شاعرلرک، ۷ - صوری
قورت صوفیلرک، ۸ - مداهن عالملرک، ۹ - طریقتچی
شیخلرک، ۱۰ - فالچی دعاخوانلرک، ۱۱ - بشکچی
پیرلرک، ۱۲ - کلام سفسطه لریله عمرلری و دینلری ضایع
اولش استاذلرک، ۱۳ - تبالک یوللرینه مال وقف ایدن
قبر بنده لری واقفلرک، ۱۴ - اخلاق اسلامییه بی مسکینلک
و ذلیلک فلسفه سنه دوندیرمش اوفاق قلملرک، ۱۵ - تکمیل
یالانلری و اک مهلک بطالتی هر هفته مؤمنلره تلقین ایدن
منبرلرک، ۱۶ - وجودلری دماغلری و قلبلری خراب
ایدن مدرسه لرک، ۱۷ - کوکلره پاکلک، جانلره راحت
و روحلره نشاط و یرمک لازم ایکن تمامیه عکسنه خدمت
ایدن مسجدلرک، ۱۸ - بیوک فاندلر ملاحظه سیله وضع
قلمش مشروعاتی، رکئلری شارع رضاسی خلافنده
یولمنز استعماللرک ادالرک، ۱۹ - طائلرده حرملرده
«دین»، «ادب» اولقی صفتیله رعایه قلته کلش حاللرک

- شو اون طقوز و یا دها زیاده سبیلرک تأثیریه - عالم
اسلامیتده اخلاق اسلامییه تمامیه یوزولوب بیتدی. هر کال
ضدیه، خلافیه تفسیر ایدیلوب مهلک صفتلرک هربری
ایمان قوتیه فضیلت کی تلقی قلنور اولدی.

۱ - آیت کریمه لرده، حدیثلرده مدح ایدلمش
«توکل» ی : عاجز لیکله، بطالتله تفسیر ایدوب ملت
اسلامیه بی مسکینلک، فقیرلک، اسیرلک، بنده لک یوللرینه
جبراً سوق ایتدیلر. حسابی یوق خزائن الهیه اللرنده
ضایع اولدی. مسکنت اطانه سیله عزت یرینه ذات کلدی..

۲ - ایمانده اهمیتی یوق قضا و قدری ایمانک اک
بیوک رکئلرندن عد ایتدکدن بشقه صوک درجه خطالی
تفسیرلر ایله اهل اسلامک کوکلرینی املدن، اللرینی
عملدن، آیقلرینی حرکتدن منع ایتدیلر. تکمیل فسادک
آناسی اولان بطالتی «اللهک حکملرینه راضی اولقی»
کی مزخرف تعبیرلره تزین ایدوب ایمانک رکفی اولقی
صفتیله کوستردیلر...

۳ - فکریده حریتی، حتی فکری، کفر دیدیلرده
زمان جاهلیتده قیزلرینی قتل ایدن بدویلر کی اهل اسلامک
عقللرینی، فکرلرینی قتل ایتدیلر. زمان جاهلیتک قیزلرینی
قتل ایتلمی ذلتدن قاجق داعیه سیله ایدی. فقط عقللری
قتل ایتک اک بیوک ذلتک اک قوی سبی اولدی دماغک
عطالتی اقتضاسیله روح اسلامیتی دهشتلی سکتیه باصدی..
۴ - کوزلرمنی جمالدن، قولاقلریمزی موسیقیله
غسلردن، الارمنی کوزل صمناقلردن منع ایتدیلرده
قبلرمن حسیات عالیهدن، مقدس واک لطیف شعورلردن
محروم قالدی. کوزل و نفیس شیرله رغبت ضعیفشدکجه
کوکلرمنی دون شیرله الفت ایدر اولدی. راختمنی
یابطالته و یا سفاهته آرار اولدی..

۵ - سلام طورمق، ذلت دیزلری اوستنه مسکنت
الری قویوب او طورمق، سکوت ایتک، جانمنز و حرکتمنز
بر وضعیتده بولونمق، کلوب کیشدکجه رکوع سلاملری
و یرمک، آفاق طور اقلرینی بنده لک باشی اوزرینه آلمق
کی اک فنا حاللری «ایشته ادب شودر» دیدیلرده اسلام
یاورولرینی مسکینلک، بنده لک روحیه تربیه ایدر اولدیلر.

عفی ، یوز پرده سی کی اک ضعیف بر تدبیرله محافظه ضروری ایش کی دون درجه لره ایندی . عفتک قیمتی برقاچ پاره لاق پرده قیمتی اولدی . عفت فضیلت اولمق شرفندن چیقدی . محبوسلق ، مستورلق قوتیه الزام قلنور مکروه غایت ضعیف بر قید اولدی . یوزدن پرده پی بر اقی و خانه دن یورویهرک چیمق نه قدر قولای ونه قدر علی العاده بر حال ایسه ، عفی فدا ایتک حرکتی ده او قدر علی العاده ، او قدر اهمیتسز ، مسئولیتسز بر حرکت اولایلمک قرارینه کلدی .

قادرین - قیزلرک یعنی آنارک تکمیل حالری ، احوال روحیه لری ، احوال عقلیه لری چوجوقلره انتقال ایدوب اهل اسلام هر پرده هر جهتدن تدنی ایتدی . دین ضعیفشدی ، علوم ، معارف ، صنایع ، سیاست مالمرنده اهل اسلامک ذره قدر اهمیت قالمادی .

چوجوقلره فعالیت و روح یوقلنی ، قلب ضعیفلیکی ، عقل قیصه لانی ، عالم اسلامیتده رجال یوقلنی : عائله ده قادین - قیزلرک یعنی آنارک حالرندن نانی اولمشدر . ملت : آنا نسیخه سی اولور . چوجوق : آنا و باباسنک کمالرینه ، قصورلرینه وارث اولور . یالکز آنا و باباسنک دکل ، بلکه عائله ده ، نسلده ، ملتده بولونان کمالرک اک مهملرینه چوجوق حائر اولور .

« والبلد الطیب یخرج نباته باذن ربه . والذی خبت لا یخرج الا نکدا . کذلک نصرنا الآیات لقوم یشکرون . » [الاصراف - ۵۸]

یعنی : پاک اصلدن ، سنت الهیه حکمیه پاک چوجوق کلیر . اصل خبیث اولور ایسه فائده سی اولمایان خار چیقار . « فهبلی من لدنک ولیآرتی ویرث من آل یعقوب . » یعنی : چوجوق ، باباسنده ، عائله ده ونسلده موجود حالرک هر برینه وارث اولور . عائله ده موجود ریاست روحی ، ولایت قوتی چوجوقلره ظاهر اولور .

شو حال بر سفت الهیه در ، بر عدل الهیه در ، حکمت اقتضاسینه دوام ایدور ، تخلف ایتز بیوک بر قانون الهیه در . تاریخ مقدسده نقل ایدلمکده اولان قصه ، آنا - بابا کنایه لره چوجوقلری مؤاخذه قصه سی او بیوک قانونک غایت

چوجوقلره همت ، فعالیت ، اقدام ، نشاط اثرلری قالمادی . روحک عزتی تمامیه سوندی ...

۶ - کوجوکلی تواضع ، ذاتی صبر ، رضایی طاعت ، بوش بوغازلی فصاحت ، شجاعتی جنون ، حمیق حماقت ، مهابتی کبر ، عزتی تکبر ، وسوسه پی احتیاط ، کرمی اسراف ، مبادره پی محله ، تلبلیکی ثانی ، منافسه پی حسد کی کوستردیلر . هر فضیلتی خلافیه ، هر ذیلیه پی ضدیله تفسیر ایدوب اخلاق اسلامیه پی یوزدیلر ! مهلک صفتلرک هر بریه مؤمنلری اعتیاد ایتدیردیلر . اهل اسلامده حس شرف قالمادی .

۷ - قادین - قیز مسئله لرنده و طائله حالرنده کندیلرینک طبیعتلرینی ، ضعیف تدبیرلرینی مقدس شریعتک واسع و کوزل حکملرندن مقام اعتبار ایتدیلر . احترام و یا مرحت طریقیله معامله لازم ایکن احتقار و شدت طریقیله قادین - قیزه معامله ایتمک باشلادیلر . قادین : خانه سیده سی ، رجال شفیه سی دکل ؛ آشخانه خادمه سی ، رجال فراشی کی اعتبار ایدلی . هیئت اجتماعیه ده قادین - قیزلرک موجود اهمیتلرینه نظرلری هر حالده غیرت حیوانیه حسیاتیه ، سوء ظن کوزیله ، تهمت یولیله ایدی .

اعتبارسز ، اهلر کی احترامسز حقو قمنز ، خیانت ایدر کی اعتمادسز قالمش قادین - قیزلرک روحلرنده عزت ، شرف حسیاتی ، طبیعتلرنده استقلال ، حریت امانت فضیلتی قالمادی .

مغلویت روحیه تربیه ایدلمش قادین - قیزلری « کورنجه ، هجوم ایت » اصولیه بسلنمش ارککلرندن صاقلامق ایچون ، خانه دیوارلری آده سنه مؤبد صورتده حبس ایتک و یوزلرینه پرده اورتمک تدبیری اختراع ایدلی .

صوک درجه ده ضعیف شو تدبیر : قادین - قیزلری اک ذلیل اک ضعیف مخلوق درجه سنه ایندیردی . عقل سوندی ، قلب اولدی ، کوکلده حریت و استقلال ، امانت و عزت حسیاتی قالمادی . هم دینی ، هم ادبی تربیه دن قادین - قیزلر محروم قالدی . عائله پاکلیکی ، قادین - قیز

کوزل ترجمه سی اولسه کرک .

قادرین - قیزلرک هیئت اجتماعیه ده کی حالری درجه لری ،
آنارک طائله ده کی اهمیتلری اعتبارلری فصل ونه قدر
اولورسه ، ملئک ملئلر آده سنده کی اعتبار واهمیتی ده اوله
واوقدر اولور .

« اللجنة تحت اقدام الامهات . »

یعنی : ملئک سعادت قی آنارک محترم کیله بیوکل کیله اولور .

نافی : قایا نوری

محاضرات زراعیه

— ۴ —

کیرچسزلک

بوندن اولکی محاضراتده ، اورمانلر مزک نه ایچون
کسیلدیکی ، چالیلقلرک نه مقصدله آچیلوب تارلا حالنه
کتیرلدیکی سویله مش و بو یوزدن کورولان فنالقلری ده
آکلاتمش ایدک . بو ایضاحندن آکلاشیلیوردی ، که
مملکتتمز ایچون بویوک برثروت اولان اوکوزهل اورمانلر ،
سنه دن سنه یه قوتدن دوشن وبره اوچ ویا دورتدن زیاده
بوغدا ی و آریا یتشدیرمه ی تارلالرک برینه داها فیاض
ومنبت برتوپراق بولایلمک مقصدله کسیلوب آچیلمش
ایدی . ایلک سنه لر آبی وچوق حاصلات ویرن آچالار ،
آرادن آزچوق بر زمان کچدکن صوکر قوتدن دوشویور
وینه اورمانلری کسوب آتمایه مجبوریت کوریلیوردی .
طاغ صیرتلرنده ویا ماجلرده کی چالی لقلر دخی فرونلره
وکیچ اوچاقلرینه محروقات یتشدیرمکدن زیاده بوغدا ی
ویا آریا املک ایچون آچیلمشدی . بونک نتیجه سی ده
اورمانلرک وچالیلقلرک اورتادن قالقماسی اولدی و میدانده
واسع و فقط قوتسز طوپراقلردن باشقا برشی قالمادی .
آغاچلرک آزالماسندن ایلری کلن فنالقلری ده کوردک .
حال بوکه علمی بر زراعتک تطبیق ایدلدیکی مملکتسلرده
قوتلی طوپراق بولا بیلیمک ایچون اورمانلری کسمه یه
لزوم کورمزله و بزم برلر مزده یاییلدینی کبی ، تارلالری
دیکنلدرمک و حاصلاتک آلوب کوتوردیکی قوتلری کویا

اطاده ایتمک فکریله ، برسنه ا کوب ایرته سی سنه آچیق
ناداس حالنده بر اقاقلر . طوپراقلرک قوتلری اسراف
ایتمک و بوتون تارلالری یازلق و قیشلق مزروعات ایله
ا کوب بوش بر اقامق یوللری بیلیرلر . زراعتده ا ک از
یردن ا ک چوق حاصلات آلمق و دیگر طرفدن ده طوپراقلرک
قوتلری ضایع ایتمک اصولنه - زراعت مشاوره - ویا
- مناوبه زراعت - تعیر ایدیلر ، که علمک و صنایمک
ایلریله مش اولدینی مملکتلره مخصوص اولان بو طرز
زراعتدن داها صوکر بحث اید ، جکز ...

آنادولینک ، شیمدیکی قوسنک بش اون مثلثی رفاه
و سعادتله کچیرمه یه کافی اولان بو واسع طوپراقلرنده ،
حاصلاتک بویله بره دورت بش درجه سنده قالماسی
و طوپراقلردن آلان وارداتک مصارف طایه و معتاده یه
بیله آلویرمه یه کچ قادار آزالماسی سیبیلری بر بر
سویله یه جکز و بودردک علاجلری ده آکلاداجقز . بو
مقاله مزده سفالت زراعیه مزک ا ک مهم بر طامی اولان
« کیرچسزلک » دن بحث ایدیه جکز . علمی اصول زراعیه یی
اوکر نه مش و علم کیمیای زراعی اوقومامش اولان بر
آدام کیرچک طوپراقلره نه فائده سی اولایله جکفی و بزم
مملکتلر مزک طوپراقلرنده کیرچک آزالمش اولماسندن
طولایی حاصلاتک مقدارچه و جفسجه نه ایچون ا کسیلوب
فنلاشدیغی بیله مش . بز ، بونی ده آکلاتمایه چالیشاجقز .
بر طوپراقده کیرچک آز ویا چوق اولدیغی بیلیمک ایچون
غایت ساده بر اصول واردر : بر بارداغه ویا طوپراق بر
قاب تارلادن بر آز طوپراق آلوب قویکز و بونک اوزرینه
بر آز تیز آب ویا طوز روحی دوککز . بو مایع کیرچه
تصادف ایتدیکی زمان قاینایوب اینجه بردومان جبقاریر .
کیرچدن طاری اولان بر طوپراقده بویله برشی کورومز .
هر کس بو طرزده ، معاینه ایتمک ایسته دیکی بر طوپراقده
نه قادار کیرچ بولوندیغی قولایجه آکلایا بیلیر . کیرچک
مقدارینی بیلدریمک ایچون فنی اصوللر و آلتلر واردر .
بریرک آز ویا چوق کیرچی حاوی اولماسی ، صولرک و هوانک
تأثیرلرله پارچالانوب ضرور زمانله طوپراغه انقلاب ایدن
قیالرک و طاشلرک مرکبات کیمیایه لری آراسنده کی مقدارینه

قابعدر شوقدر که بونک بر قسمی هر سنه او طوپراغه اکیلان
 او تله کچر و هر حاصلات قالدیرلد قجه طوپراقدی کی کیرجک
 مقداری ده آزالیر و بزیم عملکتلر مزده اولدینی کی طوپراقلره
 آرا صیرا کیرج ویرله یه جک اولورسه ، نهایت بوندن اثر
 قالماز . کیمیای زراعی علمی بزه بیلدیریور ، که بوتون
 یر یوزنده کوردیکمز و سوروب ا کدیکمز تارلالر ،
 قایلرک اوقالوب توز حالته کلمه سندن میدان چیمه شدر .
 او حالده کیرجی ، ده میری حاوی اولان قایلرک آریمه سندن
 کیره جلی و یاده میرلی بر طوپراق وجوده کلیر و بونک ایچون
 بریرک طوپراغنده دها زیاد کیرج اولدینی حالده دیکر
 بر یرده زیاد مقداره ده میر بولونور . کیرج ، بیاض
 رنگلی و یا قیچی بر جسمدر ، کیمیاده « قالسیوم » دینان
 بر معدنک مولدالموضه ایله برلشمه سندن حاصل اولور .
 کیرجی فرونلرده یاقیلان کیرج طاشلرندن چیقارلر .
 آجیق هواده کیرج آریوب توز حالته کلیر . صنایعده
 کیرجک نره لده قوللانیلدینی هر کس بیلیر . زراعتده ده
 طوپراقلری آیشلشدیرمک و قوتلرینی آرتیرمق ایچون
 قوللانیلیر . کیرجک برله شوب بر طاقم « أملاح » یعنی
 طوزلر وجوده کتیردیکی « حامض لر واردر . بونلردن
 « فحمیت کلس » ، « فوسفوریت کلس » ، « آزوتیت
 کلس » ، « کبریتیت کلس » کی زراعتده کیمبوی کوبره
 اولارق قوللانیلان ماده لر ی صایا ییلیرز . « فلوریت کلس » ده
 بونلردن در .

ینه کیمیای زراعی علمنده کوریورز ، که بر توپراغک
 قوتی ، صاقلادینی آزوت ، فوسفور ، پوتاس و کیرج
 کی بعض ماده لر دن ایلری کلیر . اسکی زمانلرده بویله شیلر
 بیلنمه دیکی ایچون طوپراقلرک مرکباتنه اهمیت ویرلر
 واونلرک ، اوتلرک کوکلرینی طومقدن باشقا بر فائده سی
 اولایله جکی کیمسه نک حاطرینه کلزدی . نهایت مختلف
 اوتلر کیمیا خانه لرده تحلیل ایدیلدکن و هر برنده نه کی
 شیلر اولدینی آکلاشیلدقن صوکر طوپراقلرکده تحلیله
 باشلانندی و آنجاق او زمان بوتون اوتلرک طوپراقلردن
 بو عناصری ، مختلف درجانه ، آلدینی کورولدی .
 بونلرک بعضلری ، یعنی آزوت ، فوسفور ، پوتاس و کیرج

منزوع و یا غیر منزوع بوتون اوتلرده بولنیوردی .
 اوتلرک بر قسمی ده بو ماده لرک بعضیلرینی دها چوق
 ودیکرلرینی دها آز آلییورلردی . او حالده ا ک قوتلی
 بر طوپراغک ، اوریاه ا کیله جک اوتلرک آرادینی عناصری
 ا ک زیاد حاوی اولان بر یر اولماسی طبیعی ایدی و بر
 طوپراغک قوتی ده بو صایدیغمز ماده لر ی دها آز و یاده
 زیاد مقدارلرده حاوی اولماسندن باشقا برشی دکلدی .
 بوندن صوکراده ، دها اول طوپراقلری تحلیل ایتک
 و ا کیله جک اوتلرک ایسته دیکی عناصرک نه نسبتده بولوندینی
 آ کلامق اصولی بولوندی و بونک نتیجه سی اولارق
 طوپراقلرده نقصان اولان ماده لر ی طبیعی و یا کیمیوی
 کوبره لرله تماملامق قولای اولدی . ایش بو درجه یی
 بولدقن صوکره ، ا سکیلرک یایدقلمی طرزده ، ناولاری
 دیکلندیرمک ایچون بر سنه ا کوب ایرته سی سنه بوش
 بر اقی کی فائده سز بر اعتیادن واز کچیلدی : چونکه بر
 طوپراقدی ، ا کیله جک محصولک آرادینی عناصر بولوندقجه
 او طوپراقدن دها ا بی و چوق حاصلات آلیماسی طبیعی
 ایدی . دیکر طرفندن ده آکلاشیلشمش ایدی ، که بر یر
 نه قادر اوزون مدت بوش بر اقیلا جق اولورسه اولسون ،
 مختلف حاصلاتک آلوب کورتوردیکی عناصری هوادن
 اویره اعاده ایتک قابل اولامازدی . یالکز بویله بریرک
 هوادن ، فورطونالرله و یا غمورلره بر آز آزوت آلا .
 بیلیمه سی ممکندر ؛ فقط بو آزوتدن ضرر و طاک استفاده
 ایده بیلیمه سی بر طاقم افعال کیمیایه نک حصوله متوقفدر .
 شوقادار که ، سورولوب حالیه بر اقیلدقن صوکر اوت
 کتیره ن بر نارلا ناداس یاییلوب ا کیله جک اولورسه ،
 بر آز دها ا بی حاصلات ویره بیلیر و بوقطه نظر دن بزه
 « دیکلنشمش » کی کلیر . حقیقت حالده اویرک قوتنی آرتیران
 یوزنده چیقان و سورولوب ایشلندیکی زمان طوپراغه
 قاریشوب چوروین اوتلرک اتقا ضیدر . کیمیای زراعی
 علمی بزه بو حقیقتلری او کرتدکن صوکر ، طوپراقلرکده کی
 نقصان عنصرلری تماملامق صورتیه ، تارلالرک هر سنه
 منتظماً ا کیلمه سنه امکان کورولدی و آجیق ناداس ،
 یرینه « قابلی ناداس » اصولی قائم اولدی . آجیق ناداس